

ΤΡΙΑ ΛΟΓΙΑ (*)

Τὸ δράμα θ' ἀλλάξῃ τώρα καὶ θὰ γίνῃ κωμωδία, τέτοιο ἀστείο χαραχτήρα παίρνει ἔξαφνα ἡ κατάσταση, γιατί θὰ ἴδουμε πῶς τὸ κοινὸ φέρνεται σ' ἕναν ἄντρα πού χωρίζει τὴ γυναίκα του ἀπὸ εὐσυνειδησία.

Αὐτὸς ὁ ἄντρας δὲ βρίσκει μοναχὰ ἀποδοκιμασία, βρίσκει κατηγορία, ἀνάθεμα, μίσος, θυμὸ, ἀγανάκτηση, ἐπανάσταση, ἀφροὺς καὶ σάλια. Σηκῶνται νὰ τονὲ κομματιάσουνε.

Μέρα μὲ τὴ μέρα γίνεται ἕνας ἀτιμος, κακοῦργος, δολοφόνος—τοῦ τὸ εἶπανε κι αὐτὸ μιὰ μέρα—ἀσυνείδητος, τρελλός, μανιακὸς καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλετε.

Ἄν πῆς καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες, βλέπεις κάτι τρομάρες τάχατες παρθενικές, κάτι φρίκες, κάτι ξεφωνητὰ περιστεριῶν πού τις βιάζουν, κάτι συμμαζέματα φουστανιῶν πού φεύγουνε νὰ μὴν τὸν ἀγγίσουνε, κάτι τοιριχτὰ ἀρετῶν πού προσδάλλονται—καὶ μάλιστα ἀπὸ κείνες πού οἱ ἀγαπητικοὶ τους, ἀκόμη καὶ οἱ ἄντρες τους, καὶ τὰ ξαδρέφια τους, καὶ τ' ἀδέρφια τους κι οἱ ἀρρεβωνιαστικοὶ τους, τοὺς δείξανε ἀρετὲς πολὺ ξεδιάντροπες. Συπτώματα πολὺ ἀνησυχητικὰ γιὰ τὸν τόπο μας.

Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια εὕρισκες κάποιο ἵπποτισμὸ πρὸς ἐκεῖνον πού ἔχθετε τὸν ἑαυτὸ του, πρὸς τοὺς Δὸν Κιχώτους ἢ τοὺς Λόεγκριν πού πέφτανε θαρρετὰ μέσα σ' ἕναν κίντυνο, πρὸς κείνον πού, ξέροντας σὲ τί συφορὲς παρουσιάζει στὰ στήθια του, ἀκολουθαίε μολαταῦτα τὴν ἰδέα του, ἔτσι, γιατί τὴ βρίσκει δίκαια.

Θυμᾶμαι, πῶς κάποιος, μιὰ φορά, στὰ πολυπερασμένα χρόνια, ἕνας ποιητῆς, ἕνας τρελλός, ἕνας Βίχτωρας Οὐγγώ, ἐπικαλιότανε τὸν οἴχτο ἀκόμα καὶ γιὰ φόνο, καὶ σὲ πιδ παλιὰ ἀκόμα ἐποχῇ, ἕνα δικαστήριο θεῶν ἀθῶωνε ἕναν Ὀρέστη.

Τώρα εἴμαστε πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν Ὀρέστη. Τώρα βρισκόμαστε στὸ Νόμο καὶ στὴ Συνείδηση. Πάει κείνη ἡ ὀρθοφροσύνη τοῦ παλιοῦ καιροῦ, χάθηκε ἀνάμεσα σ' ὅλες τοῦτες τὶς θύινες πού χυμᾶνε καταπάνου στὸν ἄντρα πού, ὅπως κι ἂν τὸν πάρη, δὲ χωρίζει τὴ γυναίκα του ἀπὸ καμμιά ροπή ἀνήθικη.

Ἡ σημερινὴ ψυχολογία μας εἶναι μὰ τὴν ἀλήθεια ἀλλόκοτη. Σὲ μιὰ ζωὴ του ἀλάκερη πού ὁ καθένας τὴν ξέρει, ὅ,τι μπορεῖ ἕνας ἄντρας νὰ δείξῃ, ἐπὶ χρόνια, σὲ περίστασες πολὺ πιδ σοβαρὲς, θάρρος, τιμῇ, εὐλικρίνεια, κρίση, ἐπιστήμη, ποίηση, δλα αὐ-

τὰ χάνουνται, πάνε, ξεχνιούνται ἀπὸ τὴ στιγμή ὅπου αὐτὸς ὁ ἄθρωπος κάνει κάτι, πού γιὰ νὰ τὸ ἐχτιμήσῃ κανένας ὅπως πρέπει, δὲν ἔχει στὸ χέρι του κανένα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα πού ἀπαιτιοῦνται καὶ γι' αὐτὸ κίβλας δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὸ καταλάβῃ.

Δὲν κόβει τὸ κεφάλι του νὰ πῆ πῶς αὐτὸς ὁ ἄθρωπος, γιὰ νὰ κἀνῃ ὅ,τι ἔκανε κάποια αἰτία βέβαια θὰ εἶχε πού τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ χαρίσματα του, τὴν κρίση του, τὸ θάρρος του, αὐτὰ δηλαδὴ πού χτὲς τοῦ ἀναγνωρίζαμε.

Μὰ πόσο ἄσκημο εἶναι γιὰ τὴν ὑψηλὴ ἠθικὴ προπάντων, νὰ γυρίζῃ κανένας τὴ ράχη του πρὸς τὸν ἄθρωπο πού μοναχὰ ἢ εὐλικρίνεια του ἔπρεπε νὰ γητεύῃ.

Γιὰ σκεφτῆτε το, ἀλήθεια. Αὐτὸς ὁ παντρεμένος, πού ἀπὸ εὐσυνειδησία, ὅπως εἶπαμε, χωρίζει τὴ γυναίκα του γιὰ νὰ πάρῃ ἕνα κορίτσι, θὰ μπορούσε ἀξιόλογα νὰ ξακολουθήσῃ τὴν ἡσυχὴ ζωὴ του, σπῆτι του, νὰ χαίρεται τὸ νοικοκυριό του, νὰ καλοπερνᾷ μὲ τὴν περιουσία του. Ἔτσι ἠθῆμε ἕνας λαμπρὸς σύζυγος, ἕνας τέλειος οἰκογενειάρχης, κι ὅμως κρυφά, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι, θᾶκανε τὴ μυστικὰ του μικροατιμία.

Ἄν ὁ σύζυγος δεχότανε νὰ δολιευτῇ μὲ τέτοιον τρόπο, τίποτα δὲ θᾶλλάξε στὴν κατάστασή του. Τὰ χαμογέλια, οἱ περιποιήσεις, ἡ ὑπόληψη τῶν συχεῶν του θὰ ξακολουθοῦσανε νὰ λάμπουνε στὸ σπῆτι αὐτοῦ τοῦ ἀτιμου πού θὰ κρυβότανε.

Καὶ μόνο αὐτό; Θὰ τότε παινεύανε κίβλας πού θὰ κρυβότανε. Γιατί νὰ ταράξῃ αὐτὸς τὸν κόσμο, πού καλὰ κάθεται στὶς συνήθειες του; Ὁ φαρισαϊσμός δὲν τοῦ ἀρέσει νὰ τὸν ἀνησυχῶνε στὶς εὐκολιές πούχει γιὰ τὶς κακοήθειές του. Πόσοι εἶναι πού ζῶνε διπλὰ σημερα μέσα κι ὄξω ἀπὸ τὸ σπῆτι τους! Καὶ πόσοι παρουσιάζονται φανερά δίχως νὰ εἶναι στεφανωμένοι! Εἶναι μάλιστα καὶ κοινωνικὰ εὐγένεια νὰ μὴ τοὺς προσκαλοῦνε ξεχωριστά. Εἶν' ἀλήθεια πῶς κι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲ θὰ τὸ δέχοντο ποτὲ αὐτό. Εἶν' ἐκεῖνοι πού, πολὺ σωστά, φαίνονται οἱ πιδ σκανταλισμένοι ἐνάντια σ' ἐκείνονε τὸ χωριάτη, πού πάει μ' ὄλη τὴν ἀναίδεια καὶ χώνεται παντοῦ.

Ἐπειτα ὑπάρχουνε τόσο ἄπειρες ἀπρέπειες, ἂν καὶ ὁ καθένας νομίζει πῶς ἡ δική του ἢ περιπτώση διαφέρει πολὺ ἀπὸ τῶν ἄλλωνῶν πού τοὺς κατηγοροῦει.

Νὰ λοιπὸν τόσα παραδείγματα πού μπορούσε νὰ παρῇ αὐτὸς ὁ ἄντρας, καὶ μπορούσε, κ' ἔπρεπε νὰ τ' ἀκολουθήσῃ.

Μὰ ὄχι, δὲν τὸ θέλησε, καὶ γι' αὐτὸ δὲν τοῦ συχωρᾶνε τὴν ἐνάρετη πράξη του. Γιατί πρέπει νὰ διακηρυχτῇ μεγαλόφωνα πῶς εἶναι πραγματικὰ ἐνάρετη ἡ πράξη του. Ἐπειδὴ ὁ ἄθρωπος αὐτὸς σιχαί-

(*) Κοίταξε ἀριθ. 507 καὶ 508 τοῦ «Νουμά».

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοχτήτης: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, αρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συντρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη δρ. 10. Για τὸ ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 12,50.—Γιὰ τὶς ἐπαρχίαι δεχομάστε καὶ τρίμηνες συντρομῆς (3 δρ τὴν τριμηνίαν).—Κανένας δὲ γράφεται συντρομητὴς ἂν δὲν προπληρώσει τὴν συντρομή του.

20 λεπτά τὸ φύλλο.—Τὰ περυσμένα φύλλα που λιοῦνται στὸ γραφεῖο μας διπλὴ τιμὴ.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κίосκια, καὶ στὶς ἐπαρχίαι σ' ὅλα τὰ πραχτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

νότανε τὸ φέμα καὶ τὸ ἐγκλημα· ἐπειδὴ δὲ θέλησε τὴν ἀτίμωση, οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, οὔτε γιὰ τοὺς ἄλλους, ἔλοι τους, δίχως καμμιά ἐξαίρεση, καὶ μαζὴ μ' αὐτούς, πὺ πρῶτα μάλιστ' ἀπ' αὐτούς, ἐκείνοι πὺ πρῶτα-πρῶτα εἶχανε νὰ κοιτάζουνε τὰ ἐγκλήματα καὶ τὰ σφάλματα τῆς δικῆς τους τῆς ζωῆς, ἔλοι τους τὸν ἀπαρνήθηκαν, τὸν παρατήσανε, τὸ σκάσανε ἀπάνου στὴν πὺ στενόχωρη, στὴν πὺ τραγικὰ στιγμὴ τῆς δυστυχίας του.

Ντροπὴ καὶ καταφρόνια σ' αὐτούς τοὺς ἀναντρούς!

Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅμως πὺς βρίσκονται σὲ τέτοιαις περίστασι, δηλαδὴ σὲ κάθε διαζύγιο, σὲ κάθε ξεχώρισμα δυὸ ψυχῶν πὺ ἀγαπιῶνται καὶ χωρίζουνε, βρίσκονται καὶ καλοβελητάδες πὺ **διαλέγουνε**.

Αὐτὸ πᾶ νὰ πῆ ἔτοῦτο: ἐνῶ γλυκομιλᾶνε στὸν ἕναν ἀπ' τοὺς δυὸ συφοριασμένους λέγοντάς του λόγια τρυγониοῦ πὺ παραμιλάει, λόγια δίχως ἀλήθεια, λόγια πὺ χτυπᾶνε ἄσκημα στ' αὐτιά, ἀποχτοῦνε μαζῆ καὶ τὸ δικαίωμα, νὰ ἀδειάσουν ἀπὸ πάνου τους ὅλες τὶς ἀκαθαρσίες καὶ βρίζουνε καὶ κακογλωσσᾶν τὸν ἄλλο.

Αὐτὸ λένε **διάλεγμα**. **Διαλέξανε**.

Ἄ! τί φτωχές, τί ἄθλιες, τί κακομοίρικες πὺ εἶναι οἱ ψυχῆς τῶν ἀθρώπων. Δὲν ἔχουνε ἀρκετὸ ρευστὸ γιὰ δυὸ μαζῆ δυστυχίες, γιὰ δυὸ μεγάλες

συφορές. Ἐχουν ἀνάγκη, βλέπεις, νὰ διαλέξουνε οἱ μικροψυχούλες τους. Ἡ εὐτυχία τους καὶ ἡ χαρὰ τους εἶναι νὰ κουβαλοῦν ἐδῶ τὶς κολακειες τους καὶ νὰ ξερνᾶν ἐκεῖ τὶς βρώμες τους.

Κι αὐτοὶ εἶν' ἀπ' τοὺς καλύτερους. Οἱ ἄλλοι εἶναι κι ἂν εἶναι.

Οἱ μεγάλες κρίσεις ξεσκεπάζουνε ἀμέσως τὸν ἄγγελο μέσα στὸ ἀνώτερον ὄν, καθὼς καὶ τὸ χτήνος μέσα στὸ κατώτερο. Ἄ! πόσο ὁ καλὸς κι ὁ μεγάλος, κι ὁ ἄθρῳπος πὺ ξέρει ποῖ εἶναι τὸ χρέος του, τοῦ ἀρέσουνε αὐτὰ τὰ θεάματα, ἴσως κι ἀπὸ ἐγωϊσμό, τὸ κάτου κάτου, ἴσως κι ἀπὸ περηφάνεια, γιὰτὶ νοιώθει μιὰ μεγάλη εὐχαρίστηση καταλαβαίνοντας πὺς αὐτὸς στέκεται πὺ ψηλὰ ἀπὸ τὸ χτήνος.

Κι ὁ ψυχολόγος βρίσκει κι αὐτὸς δουλειὰ κι ὠφελιέται. Πάντα τὸ βᾶθος τῆς φύσης τοῦ ἀθρώπου, εἴτε σὲ τραγικὰ εἴτε σὲ κωμικὰ περίστασι, παραδίνεται μ' ἀπλότητα.

Πάρτε αὐτὸν ἀπελπισμένο, πὺ παράτησε τὴ γυναίκα του, τὸ σπῆτι του. Βέβαια δὲν ἔχει ἀμφιβολία πὺς εἶναι ἀναγκαία, κ' εἶναι ἠθικὴ ἡ πράξη του. Ἄλλὰ ἔλα πὺ ἀγαπάει. Ὁ πόνος τόνε σφίγγει. Κλαίει, ἀναστενάζει. Πᾶει νὰ ὑποκύψῃ, πᾶει νὰ γυρίσῃ πίσω σπῆτι του, γιὰτὶ ὅλα, ἀγάπη, στοργή, ἔρωτας, συνήθεια, ὅλα τόνε ξαναφωνάζουνε κεὶ κάτου, πρὸς τὴ σύζυγο, πρὸς τὰ παιδιὰ, πρὸς τὸ σπῆτι. Πᾶει νὰ πεθᾶνῃ ἀπὸ τὸν καημὸ του. Ξέρει πὺς ἂν ὑπακούσῃ στὶς διάφορες φωνῆς τῆς καρδιάς του, θὰ τὸ κᾶνῃ αὐτὸ ἀπὸ ἀδυναμία. Ἀγωνίζεται τὸ λοιπὸν, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάποια ψυχὴ πὺ νὰ εἶναι δίπλα του. Τὰ βράδια του, οἱ νύχτες του, οἱ μέρες του, ἡ μοναξιά του τόνε τρομάζου. Φωνάζει ἕνα φίλο του, ἕναν παλιὸ του καλὸ φίλο. Λέει μὲ τὸ νοῦ του πὺς αὐτὸς δὲ θὰ τὸν ἀφήσῃ σὲ τέτοια ἐπικίντυνη μοναξιά. Αὐτὸς ὁ φίλος θὰ τόνε παρακαλέσῃ νὰ πάῃ σπῆτι του, πὺ εἶναι παντρεμένος· κι αὐτὸς μὲ τὴ γυναίκα του θὰ τοῦ βροῦνε τοῦ κακόμοιρου, μιὰ φορὰ πὺ τῷ φερε ἔτσι ἡ μοῖρα του, μιὰ γωνίτσα νὰ κάτῃ μαζῆ τους, μιὰ καρέκλα στὸ τραπέζι τους. Θὰ τὸ κᾶνουν ἀπὸ ἐλεημοσύνη, θὰ τόνε σώσουνε, γιὰτὶ, τώρα αὐτὸς ὁ ἀθρῳπος εἶναι μονάχος του, ὁ λομόναχος στὸν κόσμο.

Ἐρχεται ὁ φίλος. Ἀκούει. Συγκινιέται. Ἀποκρινεται μὲ λίγα λόγια στοργικὰ, θλιμμένα καὶ ἐπίσημα. Ὑστερα σηκώνεται, μιλάει λιγάκι ἀκόμα κοντὰ στὴ θύρα, καὶ τοῦ λέει ἀπάνου στὴ ἐμιλία πὺς προχτὲς ἡ τάδε ξακουσμένη καλλιτέχνηδα εἶχε δειπνήσει σπῆτι τους. Καὶ λέγοντας αὐτὰ, τοῦ σφίγγει τὸ χέρι ζωηρὰ. Αὐτὸ εἶναι κάτι τι. Ἄλλὰ θὰ σκέφτηκε, ὅπως εἶναι φανερό, πὺς αὐτὸς ὁ πανουκλια-

σμένους δὲν μπορούσε μολαταῦτα νὰ γείνη δεχτὸς σ' ἓνα τίμιο σπίτι, αὐτὸ τὸ σπίτι, τὸ ὁποῖο μιὰ καλλιτέχνηδα πού τῆ βλέπει ὄλος ὁ κόσμος, τὸ τιμᾶει πῶς πολὺ ἀπ' αὐτόν.

Ἐνα δειπνο ὁμως, ἓνα σερβίτσο στὸ τραπέζι, εἶναι πολὺ σοβαρὸ πρᾶμα ; Ἐκθέτει τόσο πολὺ ;

Ἐνας φίλος, πού ὁ ἴδιος αὐτὸς ὁ ἄθρωπος, πού σήμερα ὄλοι τὸν ἀπαρνοῦνται καὶ τότε φτύνουνε στὰ μούτρα, πολλές φορές εἶχε θρέψει καὶ εἶχε φιλοξενήσει, τοῦδειξε πὼς κανένας δὲν ὑποχρεώνεται ποτὲ ἀπ' ὅ,τι κάνει. Κι ὁμως, μπροστὰ σὲ καμιὰ τριανταριά ἄλλους, βλέποντας αὐτὸν τὸν ἴδιο νὰ πλησιάζῃ γιὰ νὰ πῆ μιὰ καλημέρα, αὐτὸς ὁ σπάνιος φίλος φυλάγεται νὰ μὴν τύχη καὶ ἀπαντήσῃ οὔτε μὲ μιὰ λέξη σ' αὐτὴ τὴν καλημέρα, καὶ γιὰ νὰ μὴν τοῦ δώσῃ τὸ χέρι του, τὸ χώνει μὲ τὴν ἡσυχία του στὴν τσέπη.

Τὸ λοιπόν, σὲ μιὰ ἠθικὴ κρίση τόσο ἔντονη ὅσο αὐτὴ πού καίει αὐτὲς ἐδῶ τίς σελίδες, ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τίς στενοχώριες τῆς ψυχῆς, νὰ τί βρίσκει ἓνας παλιὸς φίλος : μιὰ προσβολή, πρόστυχη.

Κι ὁμως αὐτὴ ἡ προσβολὴ ἔκανε κάποιον καλὸ. Ἐκανε τὸ συφοριασμένο νὰ ἐχτιμῆσῃ τίς μεγάλες ψυχές. Ἀπὸ χίλιους ταπεινοὺς λόγους, πού θὰ μισοῖδητε μέσα σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον, ὁ κόσμος ἐφάνηκε βλάκικα ἄδικος, αἰσχρὰ κακὸς καὶ ψεύτης, πρὸς ἑκείνον πού ὑπόφερε μὲ τέτοιον τρόπο αὐτὴ τὴν κρίση τῆς συνείδησης.

Ὅσο διαρκούσε αὐτὴ ἡ κρίση εἶχε τὸ ἐλαχιστόν τὸ σπάνιο προνόμιο νὰ μάθῃ καλὰ-καλὰ ἓνα φίλο, τὸ μόνο πού ἐπλησίασε, στὴν ὥρα τῆς δυστυχίας του. Αὐτὸς ὁ φίλος εἶναι : στρατιωτικὸς. Εἶναι μάλιστα καὶ χριστιανὸς, καθολικὸς. Εἶναι καὶ ποιητὴς ἀκόμα.

ΑΥΤΗ Η ΣΥΛΛΟΓΗ

Αὐτὸ τὸ βιβλίον, εἶναι πρῶτα-πρῶτα βιβλίον μὲ στίχους. Καλὸ εἶναι νὰ τὸ ξαναθυμηθῶμε, καὶ ἀφοῦ «τρία λόγια» εἰδοποιήσαμε πὼς θὰ ποῦμε, δίκαιο εἶναι τὸ τρίτο νὰ δώσῃ μερικὲς ἐξηγήσεις τεχνικές.

Ὁ συγγραφέας εἶναι ἀκόμα ὁπαδὸς τῆς παλιᾶς μετρικῆς, τῆς Παρνασσένας, τοῦ Ρωμαντισμοῦ, τῶν Κλασικῶν, μ' ἄλλους λόγους τοῦ Μαλέρμπ. Τὸ κομμάτι τοῦ Skager-Rak—ὅπου φαίνεται ἀκόμα μιὰ ἀδεξιότητα ποιητῆ πού λείπει τὸ μάθημά του — μιὰ μακρινὴ ρίμα τοῦ «Ἡ φωνὴ σου» — ὅπου ὁ ποιητὴς δείχνει τὴν ἀκαταστασία τῆς ψυχῆς του, κάνουν ἐπίτηδες ἐξαίρεση. Πιστεύει ἄλλως τε πὼς ἡ ἀρχαία μετρικὴ δὲν ἐξάντλησε ὅλες τῆς τίς ἐντύπω-

σεις μὲ τὸ νὰ διασταυρῶνθῃ θηλυκοὺς καὶ ἀρσενικοὺς στίχους, πιστεύει πὼς ἡ ρίμα ἢ ἴδια δὲν εἶπε ἀκόμα τὴν τελευταία λέξη. Ὅσο γιὰ τὸν πλοῦτο, αὐτὸ εἶν' ἄλλο ζήτημα.

Ἄλλοτε ἡ πλούσια ρίμα εἶτανε μιὰ ἀντίδραση στὴν εὐκολία τῆς ρίμας. Σήμερα ἡ πλούσια ρίμα εἶναι πού ἔγειν' εὐκολὴ καὶ μάλιστα πολὺ κοιγὴ... Ὅστε ὁ ἀρχαῖος στίχος, καὶ μ' ἐκείνην τὴν αὐστηρότητά του, φυλάει ἀκόμα γιὰ μᾶς, σὰν ἀπόθεμά, νὰ ποῦμε, ἐκπληξῆς τεχνικὲς πού ἀνταποκρίνονται στίς πιὸ κρυφές, στίς πιὸ βαθειές ἀνάγκες τῆς ψυχῆς μας.

Μολαταῦτα ἐγὼ πιστεύω πὼς ἔχει μέλλον ὁ καινούργιος στίχος, ἢ λεύτερη μετρικὴ, ἢ καλύτερα ἢ τέλεια ἀναρχικὴ. Τὸ ἀτομικὸ καπρίτσο εἶναι ὁ μόνος νόμος τῆς. Γιὰ νὰ προσκολληθῶμε σ' αὐτόν, περιμένουμε. Περιμένουμε τὴν ὥρα πού θὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἓνα σύστημα, μιὰ κωδικοποίησι, ἓνα σύνολο ἀρμονικὸ καὶ λογικὸ ὅπως εἶτανε ἢ παλιὰ ἢ μετρικὴ. Αὐτὴ ἡ ταξινομήσι στοιχείων πού εἶναι πολλές φορές ἀνόμοια, αὐτὴ ἡ ἀληθινὴ δημιουργία, αὐτὸ τὸ ἀργὸ φῶς πού περιφέρεται σὲ σημερινὸ χάος—χαριτωμένο χάος, εὐχάριστο, μὴ πάντα χάος—αὐτὸ τὸ θάμα δὲ θὰ γείνη ἀπὸ ἄλλοτε παρὰ ἀπὸ ἓνα γλωσσολόγο πού νάχῃ γεννηθῆ ποιητῆς. Αὐτὴ ἡ δουλειὰ εἶτανε ἀνώτερη ἀπὸ τίς δυνάμεις κεινοῦ τοῦ κακόμοιρου παιδιοῦ, τοῦ Μωραῆς, τὸν ὁποῖο μόνον τὸ Παρίσι, πῶς παιδὶ ἀκόμα, μπόρεσε νὰ πάρῃ γιὰ σοβαρὸ. Χρειάζεται, ἂ δὲ θέλουμε νὰ φύγομε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, κάποιος σὰν Κωστῆς Παλαμᾶς, χρειάζεται ὁμως καὶ ὁ Παλαμᾶς αὐτὸς νὰ εἶναι γάλλος. Εἶναι Ἑλληνας, καὶ αὐτὸ εἶναι μιὰ δόξα. Μπορῶ μάλιστα νὰ προστέσω πὼς ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς εἶναι, δίχως τὴν παραμικρὴ ἀντίρρηση ἀπὸ κανένα, ἀπὸ δέκα τὸ λιγότερον χρόνια κ' ἐδῶθε, ὁ πιὸ μεγάλος σύγχρονος ποιητῆς καὶ τοῦ παλιοῦ καὶ τοῦ νέου Κόσμου.

Ἐτοῦτο τὸ βιβλίον κατηγορήθηκε μὲ κωμικὴ ἀναίδεια πὼς εἶναι βιβλίον προσωπικὸ, παραπολὺ προσωπικὸ. Ἐλπίζω πολὺ νὰ εἶναι. Καὶ ἀκόμα παίρνει συζήτησι τὸ πρᾶμα ἀν ἡ ποίησι τοῦ χαρτιοῦ εἶναι πιὸ καλὴ ἢ ἡ ποίησι τῶ νεύρων.

Καθὼς βεβαιώνει ὁ Γκαίτε, τὰ πιὸ καλὰ ποιήματα εἶναι κείνα πού ἐμπνέονται ἀπὸ μιὰ περίστασι, ἔτσι πρόχαρα. Ὅταν ὁ ἄθρωπος ὑποφέρῃ καὶ αἰστανθῆ, δταν κλάψῃ, τότες τὸ προσωπικὸ γίνεται γενικὸ καὶ ὁ πόνος ὁ ἰδιωτικὸς γίνεται ἀθάνατος πόνος ὄλωνων.

Δυὸ γυναικείες μορφές, δυὸ εὐγενικὲς μορφές κυριαρχοῦνε σ' αὐτὴ τὴ Συλλογῇ. Εἶναι βέβαιον πὼς, μ' ὄλη τὴ στενοχώρια καὶ τὴν ἀγωνία τῆς κρίσις,

ὁ ποιητής γελάει κάποτε, τὸ ρίχνει ὄξω, ξαναζῆ. Δίχως αὐτὰ τὰ ξαφνιάσματα τῆς χαρᾶς ἢ τῆς ζωηρότητας, θὰ εἴμαστε πεσμένοι χάμου κι ὁ συγγραφέας εἶν' ἀπὸ κείνους, ὅπως τὸ λέει κάπου, πού ἀκόμα καὶ στὸν πόνο τοῦ ξετυλίγουνε τὴ ζωηρότητα τῆς ψυχῆς τους, τὴν ἀξερρίζωτη.

Εὐλογημένα νὰ εἶναι τ' ἅγια πλάσματα πού ἐμπνεύσανε τοῦτο τὸ βιβλίον. Κανένα μεγαλειό δὲ θὰ ξαφνιάσῃ ποτὲ τὸν ποιητὴ ἀπὸ μέρος τῆς γυναίκας, γιατί στὴ γυναίκα εἶχε πάντα τὴν εὐτυχία καὶ τὴ δόξα νὰ βρῆ τὴν καλοσύνη, τὸ ὕψος, τὴν ἀγνότη. Εὐτυχισμένος εἶν' ὁ ἄντρας πού τοῦτανε γραφτό, ὕστερ' ἀπὸ χίλιες δυὸ ἀτυχίες, νὰ γνωρίσῃ πλάσματα ἀνώτερα, σὰν κι αὐτὰ πού λαμποκοπᾶνε ἐδῶ μέσα, καὶ νὰ γαπήσῃ τέτοια τέλεια ἀριστουργήματα. Ἡ ἱστορία τοῦ ἔρωτά του, — ἢ τοῦ ἐγκλήματός του — ξετυλίγεται σελίδα πρὸς σελίδα. Δυὸ γυναίκες μορφές πετᾶνε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τούτη τὴ Συλλογὴ. Τὸ παιδί μὲ τὴ χάρη, μὲ τὴν ἀφοσίωση, μὲ τὸν ἔρωτα, καὶ μὲ τὴν καλοσύνη, ἢ ἀγνή ψυχὴ πού πάει ἴσα μπροστά της, ἄφησε ἀνάμεσα σὲ μερικοὺς στίχους τὴ δροσιά της καὶ τὴν ἀνοιξή της. Ἡ ἄλλη, ἢ Ἐκλεχτή, ἢ Μεγάλη, ἢ λατρεμένη σὲ κάθε γραμμῇ, ἢ ὕψωμένη ἀπάνου σ' ἓνα στυλοβάτη πού κανένας δὲ θὰ τῆς στήσῃ τόσο στερεὰ ὅσο ἐγώ, κυριαρχεῖ μὲ τὴν εὐγένειά της, μὲ τὴ γαλήνη της, μὲ τὴ χάρη της τὴν ἀσύγκριτη, σ' αὐτὰ τὰ ποιήματα πού εἶναι καμωμένα ἀπὸ σάρκα κι ἀπὸ αἷμα, σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον τοῦ πόνου καὶ τοῦ ἔρωτα.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Παρασκευὴ 21 τοῦ Μάρτη 1911

Pension Deviens 18, Chateaubriant

(Μετάφρ. Ε. Ε.)

© ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Τὸ ἄρθρον τοῦ Λυδοῦ Ποδαβροῦ «Παράδειγμα Βουργαρικῆς δράσης» πού τυπώθηκε στὸ προπερασμένο φύλλον (σελ. 118), ξανατυπώθηκε στὴν «Ἀκρόπολη», στὸ «Messager d' Athènes» καὶ στὸν «Ὀθωμανικὸ Λόγος» πού βγαίνει Γαλλικὰ καὶ Γερμανικὰ στὴν Πόλη.

— Μῆς στάλθηκε ἓνα βδομαδιατικὸ περιοδικό, τὸ «Ἀθήναιο», ἀπὸ τὴ Νέα Ὑόρκη γεμάτο μὲ ὕλη διαλεκτῆ. Συνεργάτης του εἶναι καὶ ὁ φίλος Θ. Τριχογλίδης πού δημοσιεύει σ' αὐτὸ ταχτικά σκίτσα καὶ ποιήματά του. Ἐνα μάλιστα ξάφυλλον, στὸ φύλλον τῶν 5 τοῦ θεριστῆ, μὲ τὸν τίτλον «Ἐνας Θεὸς ἀνέστη!...», πού συντροφεύεται ἀπὸ ὁμοιότιτλον ποίημα, ἀφιερωμένο στὸν ποιητὴ Παλαμά, μᾶς ἄρεσε πολὺ.

Η ΣΥΝΑΓΛΙΑ ΤΟΥ ΩΔΕΙΟΥ ΛΟΤΤΝΕΡ

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Σήμερα τὸ δράτριο μονάχα ὡς ἔργο τέχνης μπορεῖ νὰ σταθεῖ. Ὡς ἔργο δηλαδὴ πού θὰ ἐχτιμήσῃς γιὰ τὴ μουσικὴ δράση του ὄχι ἔμωσ καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ πού γράφτηκε. Ἡ ὑπόθεση, τὸ θρησκευτικὸ δρᾶμα εἶνε κείνο πού λιγότερο μᾶς ἐνδιαφέρει σὲ κάθε δράτριο. Εἶναι ἀλήθεια πὼς μᾶς συγκινοῦν, μὰ ἡ συγκίνηση αὐτὴ εἶναι ἐπίδραση τῆς μουσικῆς καὶ μόνο. Ἀκούγοντας κανεὶς τὸ Βαλταζάρ ἢ τὸν προφήτην Ἡλία νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ ρίξει φωτιὰ στὸ λαὸ πού δὲν ἄκουσε τίς ἐντολές του, κάνει ἓναν ἱστορικὸ ὑπολογισμό, ἐπιτιμητικὸ γιὰ τὸν κόσμο πού τὸν ἄκουγε καὶ ἐνοιωθε μὴν ἀνατριχίλα νὰ λούζει τὸ κορμί του καὶ ἐνθουσιαστικὸ γιὰ τοὺς συνθέτες πού μελοποιῶντας ἓνα θρησκευτικὸ δρᾶμα μὲ τὸ σκοπὸ νὰ γονατίσουν τίς ψυχές τῶν ἀπίστων μπρὸς στὸ θεῖο καὶ νὰ σύρουν ἀπὸ τὰ βάθη τους τὴν μετάνοια, τὸ κατώρθωσαν καὶ τόσο πολὺ μάλιστα. Πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ ἀκόμα πὼς τὸ θρησκευτικὸ δρᾶμα ἐμπνευσε πολλοὺς μεγάλους μουσικοὺς καθὼς τὸ Bach καὶ τὸ Handel πού ἔγραψαν πάνω σ' αὐτὸ τόσα ἀληθινὰ ἀριστουργήματα, γιὰ τὴ βαθύτητά τους (αὐτὴν ἄς μὴν τὴν ἀποδώσει κανένας στὴν πεποίθηση καὶ τὴν πίστη τους, ἀλλὰ στὴ δύναμη καὶ τὸ ταλέντο τους πού θὰ τοὺς ἔκανε νὰ γράψουν ἀριστουργήματα, εἴτε στὸ δράτριο ἂν εἶχαν τὴν ἐπίδοσή τους εἴτε σὲ ὅποιόδηποτε ἄλλο εἶδος τῆς μουσικῆς) καὶ τὴ συνθετικὴ τους ἐπιστήμη. Τὸ δράτριο εἶναι ἔτι στὴ φιλολογία μας τὸ ἀρχαῖο δρᾶμα. Δὲν εἶνε δηλαδὴ τόσο μακριὰ ἢ ἐποχὴ τῆς θρησκομανείας, μὰ ἓνας φωτεινὸς δρόμος τῆς σκέψης μᾶς ἀπομάκρυνε τόσο πολὺ, πού κάθε σχετικὸ σήμερα ν' ἀνάγεται στὴν Ἱστορία καὶ στὸν ἄνθρωπο τοῦ χτές. Ὅπως γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ συγκινηθεῖς στὸ ἀρχαῖο δρᾶμα, πρέπει νὰ νοιώσεις πρὶν βαθεῖα τὴ θρησκεία, τὰ ἦθη καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων, πρέπει νὰ γείνεις ἀρχαῖος δηλαδὴ, ἔτσι καὶ στὸ δράτριο γιὰ νὰ συλλογιστεῖς μὲ κατάνυξη ἔτι μὲ τόση δύναμη ἀνυμνεῖ ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ γείνεις χριστιανὸς ἂν δὲν εἶσαι. Γι' αὐτὸ τὴ συγκίνηση πού λαβαίνει κανένας τὴν ἀποδίδουμε σὲ μιὰ μουσικὴ ἐπίδραση καὶ μόνο καὶ ὄχι στὴν ὑπόθεση καὶ τὸ ξετύλιγμα τοῦ θρησκευτικοῦ δράματος. Ὁ «Προφήτης Ἡλίας» τοῦ Μένδελσον εἶναι ἔργο μοναδικὸ στὸ εἶδος του, γραμμμένο γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν παράδοση τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς τοῦ